

การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ Mixed Methods Research

อิสระ ทองสามสี¹ อาคม ใจแก้ว¹

บทนำ

ในรอบหลายปีที่ผ่านมา การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการนับได้ว่าเป็นทางเลือกของแบบการวิจัยนอกเหนือไปจากการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิชาการหลายคนเรียกการวิจัยรูปแบบนี้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวของระเบียบวิธีการวิจัยรูปแบบใหม่ (The New Methodological Movement) โดยการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์หลากหลายสาขา อาทิ สังคมวิทยา การจัดการ การศึกษา การพยาบาล และสาธารณสุข ทั้งนี้เพราะการวิจัยรูปแบบนี้ทำให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหาการวิจัยได้ดีกว่าการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียว

ความหมายของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ

การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการเป็นแบบของการวิจัยประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ ในประการแรกเป็นเรื่องของวิธีวิทยา (Methodology) อันได้แก่ ข้อตกลงทางปรัชญาที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งต้องอาศัยการผสมผสานกระบวนการของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนประการที่สอง คือ เรื่องของวิธีการ (Method) ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการ

เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเข้าไว้ในการศึกษาเรื่องเดียวหรือใช้ในชุดของการศึกษาวิจัยเดียวกัน การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการจึงเป็นแบบของการวิจัยที่ก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหาการวิจัยได้ดีกว่าการใช้วิธีวิทยาและวิธีการวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว (Creswell and Plano Clark, 2007) การวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ อาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E - mail : isara8391@gmail.com

ได้มากมาย อาทิ วิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Methods) วิธีพหุ (Multimethod) ระเบียบวิธีพหุ (Multimethodology) การสังเคราะห์ (Synthesis) การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) หรือวิธีการบูรณาการ (Integrative Methods) (Collins and O’Cathain, 2009) แต่อย่างไรก็ตามการใช้ชื่อว่าการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ (Mixed Methods Research) เป็นคำที่แพร่หลายมากกว่า (Creswell, 2003)

กระบวนทัศน์หลักของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ

นักวิชาการและนักวิจัยกลุ่มหนึ่งมีความเชื่อว่าการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการอยู่ภายใต้ระบบความเชื่อหรือกระบวนทัศน์หลักเพียงประการเดียวที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริง (Single Paradigm) คือ กระบวนทัศน์ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) (Johnson, 2010) ซึ่งไม่ใช่กระบวนทัศน์ที่หลากหลาย (Multiple Paradigm) เหมือนอย่างทีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อถือกัน (Teddlie and Tashakkori, 2003) โดยกระบวนทัศน์หลักของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณที่มีพื้นฐานมาจากกระบวนทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดทฤษฎีปฏิฐานนิยม (Positivism) และการวิจัยเชิงคุณภาพที่มาจากกระบวนทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) (แวนดาวพรหมเสน, 2554) กระบวนทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดทฤษฎีปฏิบัตินิยมมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ความจริงที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ก่อให้เกิดผลดีเป็นที่พึงพอใจและมีประโยชน์อย่างแท้จริง โดยสิ่งใดจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์แล้วบังเกิดผลดี

ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์หรือไม่ ลักษณะสำคัญของกระบวนทัศน์ปฏิบัตินิยมในการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการสามารถพิจารณาได้ 7 มิติ (Teddlie and Tashakkori, 2009) ดังนี้

1. ธรรมชาติของความจริง หรือภววิทยา (Ontology)

นักปฏิบัตินิยมเห็นด้วยกับนักปฏิฐานนิยม/หลังปฏิฐานนิยมที่กล่าวถึงการดำรงอยู่ของความเป็นจริง (Reality) ภายนอกที่เป็นอิสระจากจิตใจของมนุษย์โดยไม่บิดเบือนหรือผันแปรไปตามการรับรู้ของบุคคล ซึ่งสภาวะความเป็นจริงนั้นประสาทสัมผัสของมนุษย์อาจจะสัมผัสได้หรือไม่ได้ ถ้าสัมผัสได้ก็แสดงว่ามนุษย์สามารถรู้ถึงความเป็นจริงได้ แต่ถ้าสัมผัสไม่ได้ก็แสดงว่ามนุษย์ไม่สามารถรู้ถึงความเป็นจริง ในขณะที่ความจริง (Truth) ยังคงเป็นแนวความคิดเชิงปทัสฐาน (Normative Concept) ซึ่งยังไม่ถึงขั้นที่จะเป็นทฤษฎีหรือมีการให้คำนิยามที่ชัดเจน ความจริงที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกำหนดได้อย่างแท้จริง ความจริงจึงเป็นสิ่งที่นักปฏิบัตินิยมกล่าวถึงบางสิ่งเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของมัน โดยเฉพาะการกล่าวถึงความรู้ (Knowledge) ใดๆ ยังคงเกี่ยวพันกับความเชื่อและความสนใจของบุคคลนั้นๆ ความจริงจึงหมายถึงข้อความหรือคำบอกเล่าโดยข้อความนั้นอาจตรงกับข้อเท็จจริง (Fact) ข้อความนั้นอาจสอดคล้องกับข้อความอื่นๆ ที่อยู่ในระบบเดียวกัน หรือข้อความนั้นสามารถนำไปใช้ได้ผลจริงตามที่คาดหมาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้แสวงหาความรู้ กับสิ่งที่ถูกรู้หรือญาณวิทยา (Epistemology)

นักปฏิบัตินิยมมองประเด็นนี้ว่า มีความต่อเนื่องมากกว่าการแบ่งออกเป็น 2 ขั้วชัดเจนระหว่างความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) กับภววิสัย (Subjectivity) ในบางช่วงของการวิจัยนักวิจัยกับผู้ถูกวิจัยอาจต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันสูง เพื่อ

ตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้อย่างซับซ้อน แต่ในบางช่วงอาจไม่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ใดๆ อาทิ ช่วงของการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

3. วิธีการ (Method) ที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริง

นักปฏิบัตินิยมเชื่อว่าวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพล้วนแต่มีประโยชน์ การตัดสินใจเลือกใช้วิธีการใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าการวิจัยอยู่ในช่วงที่ต้องการตอบคำถามการวิจัยข้อใด และวัตถุประสงค์ของการวิจัยว่าอยู่ในช่วงของการให้เหตุผลชนิดนิรนัย (Deductive) หรืออุปนัย (Inductive)

4. บทบาทของค่านิยมในการวิจัย (Axiology)

นักปฏิบัตินิยมเชื่อว่าค่านิยมมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินการวิจัยและการสรุปผลการวิจัยโดยมีผลต่อการตัดสินใจเลือกหัวข้อวิจัย กำหนดหน่วยการวิเคราะห์ และตัวแปรที่ผู้ศึกษารู้สึกว่าตอบสนองต่อความสนใจและผลที่ตนคาดหวัง

5. ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Causality) ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

นักปฏิบัตินิยมเชื่อว่าอาจมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของปรากฏการณ์ทางสังคมเกิดขึ้น แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่คงที่และเป็นการยากที่จะพิสูจน์ทดสอบได้ โดยนักวิจัยควรอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล และความเป็นจริงที่ใกล้ชิดกับระบบค่านิยมของตน ทั้งนี้เพราะเป็นไปได้ที่จะมีอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลได้โดยลำพัง

6. ตรรกะ (Logic)

นักปฏิบัตินิยมเชื่อว่าไม่ช่วงใดก็ช่วงหนึ่งของการวิจัยต้องตกอยู่ภายใต้วัฏจักรของการ

นิรนัยและการอุปนัย (Inductive - deductive Research Cycle) ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้

7. สามัญการ (Generalization)

สามัญการหรือความเป็นไปได้ในการนำเอาข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องหนึ่งซึ่งทำในที่หนึ่ง ณ เวลาหนึ่งไปใช้ในที่อื่นและในเวลาอื่น ในมิตินักปฏิบัตินิยมให้ความสำคัญกับความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) ที่ทำให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในวงกว้างได้แต่ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงองค์ความรู้หรือคำอธิบายสำหรับสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงในรูปของสมมติฐานเชิงปฏิบัติการ (Ideographic Statements) ซึ่งทำให้สามารถถ่ายโอนผลการศึกษายกไปยังบริบทอื่นๆ (Transferability) ภายใต้อาณัติที่กำหนด

การออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ

Hesse - Biber (2010) กล่าวว่า เงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในกระบวนการของการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการอยู่ที่ขั้นตอนการกำหนดความคิดรวบยอด โดยเริ่มต้นจากการตั้งคำถามการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการตั้งคำถามการวิจัยเชิงคุณภาพที่ขึ้นต้นว่า “ทำไม (Why)” ที่มีต่อคำถามเชิงปริมาณในเรื่องเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยมากกว่าหนึ่งวิธีการหรือเกิดการเคลื่อนย้ายระเบียบวิธี (Methodological Shift) และก่อให้เกิดการทำซ้ำ (Iteration) ของขั้นตอนการวิจัยเกิดขึ้น ในบทความนี้ได้นำเสนอการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการของ (Creswell and Plano Clark, 2011) ซึ่งมี 6 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1. การออกแบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน (The Convergent Parallel Design)

แบบการวิจัยนี้เดิม Creswell and Plano Clark, (2007) เรียกว่าวิธีการผสมผสานแบบสามเส้า (Triangulation Design) แต่เหตุที่ต้องเปลี่ยนชื่อใหม่ก็เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับการวิเคราะห์แบบสามเส้าในการวิจัยเชิงคุณภาพ การออกแบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดทฤษฎีปฏิบัตินิยม โดยตรงมากกว่าการพยายามที่จะผสมผสานกระบวนการทัศน์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การออกแบบวิจัยนี้นักวิจัยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพไปพร้อม ๆ กัน โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยทั้งสองวิธีการอย่างเท่าเทียมกันและเป็นอิสระจากกันจนกว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละวิธีการเสร็จสิ้น จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทั้งสองวิธีการมาผสมผสานในขั้นตอนการตีความผลการวิจัยทั้งหมด วัตถุประสงค์ของการใช้การวิจัยรูปแบบนี้เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องกันของผลการวิจัย โดยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างผลการวิจัยเชิงปริมาณและผลการวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องเดียวกันซึ่งนักวิจัยมีความเชื่อว่าการให้ความสำคัญเท่า ๆ กันในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อปัญหาการวิจัยได้เป็นอย่างดี การวิจัยรูปแบบนี้ สามารถจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบย่อย ๆ ได้แก่

1) การวิจัยแบบฐานข้อมูลคู่ขนาน (The Parallel Databases Variant) เป็นรูปแบบการวิจัยที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในการออกแบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน โดยนักวิจัยทำการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพแยกจากกันจนกว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลของแต่ละวิธีการเสร็จสิ้น จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทั้งสองวิธีการมาสังเคราะห์หรือเปรียบเทียบในขั้นตอนการอภิปรายผลการวิจัย

2) การวิจัยแบบแปลงรูปข้อมูล (The Data - transformation Variant) เป็นรูปแบบการวิจัยที่นักวิจัยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาดำเนินการแปลงรูปเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จากนั้นจึงนำผลลัพธ์ดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งสามารถทำให้การผสมผสานข้อมูลกระทำได้โดยตรง

3) การวิจัยแบบยืนยันผลลัพท์เชิงปริมาณ (The Data-validation Variant) เป็นแบบการวิจัยที่ต้องการยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบเชิงปริมาณที่ได้จากการใช้ข้อคำถามแบบปลายปิดซึ่งทำได้โดยการเพิ่มข้อคำถามเชิงคุณภาพแบบปลายเปิดจำนวนไม่มากนักไว้ในแบบสอบถามหรือแบบสำรวจเชิงปริมาณแล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาใช้สนับสนุนข้อค้นพบเชิงปริมาณซึ่งได้มาจากการวิจัยเชิงสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจึงอยู่ในเครื่องมือเพียงชิ้นเดียว รูปแบบการวิจัยนี้มีจุดอ่อนตรงที่ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้อาจไม่สมบูรณ์หรือไม่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา

2. การออกแบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (The Explanatory Sequential Design)

เป็นแบบการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากการผสมผสานกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดหลังปฏิฐานนิยม (Postpositivism) และตามด้วยแนวคิดสรรค์สร้างนิยม (Constructivism) การวิจัยรูปแบบนี้ประกอบด้วยวิธีการวิจัยสองช่วงเวลาปฏิบัติสัมพันธ์กันโดยเริ่มต้นจากช่วงแรกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยในช่วงแรกจะนำไปสู่การออกแบบวิจัยในช่วงที่สองคือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากนั้นจึงนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาตีความเพื่อช่วยสนับสนุนการอภิปรายผลการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งกระบวนการนี้ถือเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการใช้การวิจัยรูปแบบนี้

การออกแบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงอธิบายจะเป็นประโยชน์อย่างมากเมื่อนักวิจัยต้องการศึกษาแนวโน้มหรือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในเชิงปริมาณและในขณะเดียวกันก็ต้องการอธิบายกลไกหรือเหตุผลต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังแนวโน้มหรือความสัมพันธ์ดังกล่าว การวิจัยรูปแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบย่อยๆ ได้แก่

1) การวิจัยแบบอธิบายตามลำดับขั้น (The Follow - up Explanations Variant) เป็นแบบการวิจัยที่ได้รับความนิยมโดยเริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงปริมาณถัดมาจึงเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาช่วยในการอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2) การวิจัยแบบการคัดเลือกผู้มีส่วนร่วม (The Participant-selection Variant) การวิจัยรูปแบบนี้ นักวิจัยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในเชิงคุณภาพของปรากฏการณ์ที่ศึกษาแต่มีความจำเป็นต้องทำการวิจัยเชิงปริมาณก่อนเพื่อนำผลที่ได้มาจำแนกกลุ่มหรือกำหนดผู้มีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงที่สองของการวิจัย

3. การออกแบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงสำรวจ (The Exploratory Sequential Design)

เป็นแบบการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากการผสมผสานกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดสรรค์สร้างนิยมและตามด้วยแนวคิดหลังปฏิฐานนิยม การวิจัยรูปแบบนี้ประกอบด้วยวิธีการวิจัยสองช่วงที่ปฏิสัมพันธ์กันโดยเริ่มต้นจากช่วงแรกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยในช่วงแรกจะนำไปสู่การออกแบบวิจัยในช่วงที่สอง คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อทดสอบความเป็นสัมพันธภาพของข้อค้นพบของการวิจัยเชิงปริมาณ จากนั้นนักวิจัยจึงตีความผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ก่อกำเนิดมาจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์

ของการใช้การวิจัยรูปแบบนี้ เพื่อประเมินหรือทดสอบผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพว่าสามารถอ้างอิงไปยังกลุ่มตัวอย่างหรือประชากรทั้งหมดได้เพียงใด โดยเหตุผลสำคัญของการใช้แบบวิจัยนี้สืบเนื่องจากนักวิจัยยังไม่มีเครื่องมือสำหรับวัดตัวแปร หรือยังไม่สามารถระบุตัวแปรและกรอบแนวคิดทฤษฎีในการศึกษาวิจัย ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มต้นจากการสำรวจปรากฏการณ์เป็นอันดับแรก การวิจัยรูปแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบย่อยๆ ได้แก่

1) การวิจัยเพื่อพัฒนาทฤษฎี (The Theory - development Variant) โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงแรกเพื่อพัฒนาทฤษฎีหรือจัดกลุ่มปรากฏการณ์จากนั้นจึงนำผลที่ได้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ต่อไป

2) การวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือ (The Instrument - development Variant) นักวิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงแรก โดยรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณ จากนั้นจึงนำเครื่องมือดังกล่าวไปใช้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณในช่วงที่สอง ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากกว่าการวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงแรก

4. การออกแบบวิจัยโดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นหลัก (The Embedded Design)

เป็นแบบการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดหลังปฏิฐานนิยมที่มุ่งเน้นการวิจัยเชิงปริมาณหรืออาจเป็นแบบการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดสรรค์สร้างนิยมที่ให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลัก การวิจัยรูปแบบนี้ เป็นแบบการวิจัยที่นักวิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณหรือวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นหลักอยู่แล้ว

หากแต่นักวิจัยอาจเพิ่มหรือเสริมรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณหรือการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าไปในขั้นตอนก่อน ระหว่าง หรือหลังการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยเกิดความครบถ้วนสมบูรณ์หรือดียิ่งขึ้นไปอีก วัตถุประสงค์ของการใช้การวิจัยรูปแบบนี้เนื่องมาจากนักวิจัยคาดการณ์ว่าการออกแบบวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบเดียวไม่เพียงพอ ทั้งนี้เพราะการตอบคำถามการวิจัยแต่ละข้อจะต้องใช้ข้อมูลต่างประเภทกัน การวิจัยรูปแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรกเป็นการวิจัยที่เพิ่มหรือเสริมแบบการวิจัยอีกรูปแบบหนึ่ง (Embedded Designs) เพียงรูปแบบเดียวเข้าไปในแบบการวิจัยหลัก ส่วนกลุ่มที่สองเป็นการวิจัยแบบผสม (Hybrid Designs) ซึ่งนักวิจัยเพิ่มการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าไปในแบบการวิจัยหลัก

5. การออกแบบวิจัยแบบเน้นการปฏิรูป (The Transformative Design)

เป็นแบบการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้โลกทัศน์ของการมีส่วนร่วม (Participatory Worldview) ซึ่งเกิดจากความสนใจทางการเมืองที่มุ่งพัฒนาสังคมของกลุ่มคนชายขอบหรือผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ในสังคม (Marginalized Groups) โดยนักวิจัยดำเนินการวิจัยร่วมกับกลุ่มดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของกลุ่มคนเหล่านี้ให้ดีกว่าเดิม การวิจัยรูปแบบนี้ นักวิจัยอาศัยกรอบทฤษฎีที่ยึดถือเป็นตัวตัดสินใจว่าวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร จะดำเนินการวิธีการวิจัยใดก่อน และจะผสมผสานกันอย่างไร วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยรูปแบบนี้ เนื่องมาจากนักวิจัยต้องการสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยแสดงให้เห็นถึงความไม่สมดุลของอำนาจที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ในเชิงอุดมการณ์

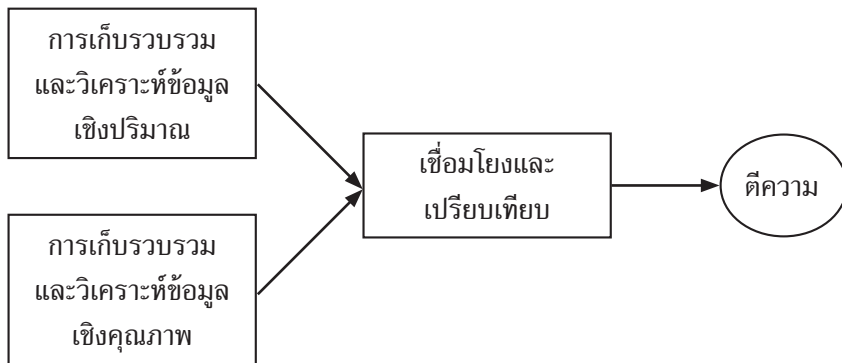
มากกว่าในเชิงระเบียบวิธีการวิจัย การวิจัยรูปแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็นรูปแบบย่อยตามกรอบทฤษฎีที่ใช้ (Theoretical Lens) เช่น ทฤษฎีสตรีนิยม (The Feminist Lens) ทฤษฎีชนชั้นทางเศรษฐกิจสังคม (The Socioeconomic Class Lens) ทฤษฎีผู้ด้อยโอกาสทางสังคม (The disability Lens) เป็นต้น

6. การออกแบบวิจัยแบบหลายขั้นตอน (The Multiphase Design)

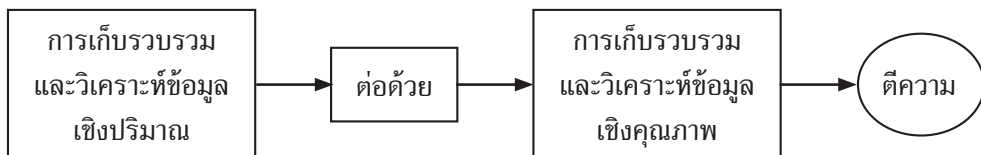
แบบการวิจัยนี้มีพื้นฐานมาจากกระบวนการทัศน์ของการวิจัยภายใต้แนวคิดที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นแนวคิดปฏิบัตินิยม แนวคิดหลังปฏิฐานนิยม และแนวคิดสรรค์สร้างนิยม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนต่าง ๆ ของการผสมผสานวิธีการวิจัย แบบการวิจัยนี้นักวิจัยได้เชื่อมโยงการออกแบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากันเข้ากันกับวิธีการวิจัยสองช่วงเวลาที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการจะออกมาในรูปแบบใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโครงการประเมินผลขนาดใหญ่ที่ดำเนินการหลายปีและประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่การประเมินความจำเป็น การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ การพัฒนาโครงการ และการประเมินผลโครงการ ซึ่งส่งผลให้คำถามการวิจัยที่กำหนดขึ้นมีเป็นจำนวนมาก การออกแบบวิจัยในลักษณะเช่นนี้จึงมีความจำเป็น การวิจัยรูปแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็นรูปแบบย่อยได้หลากหลาย เช่น โครงการประเมินผลและพัฒนาแผนการดำเนินงานขนาดใหญ่ (Large - scale Development and Evaluation Projects) การศึกษาแบบพหุระดับที่ใช้วิธีการแตกต่างกันในแต่ละระดับ (Multilevel Statewide Studies) เป็นต้น

แบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการทั้ง 6 รูปแบบแสดงไว้ในแผนภาพที่ 1

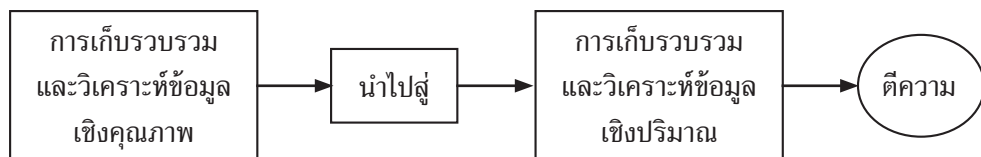
(1) แบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน (The Convergent Parallel Design)

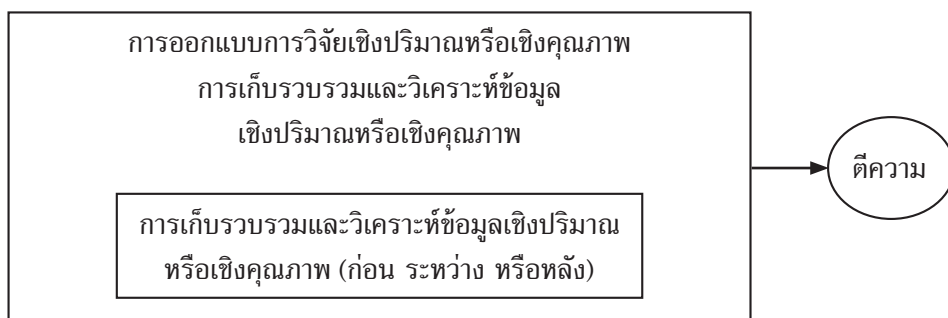
(2) แบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงอธิบาย (The Explanatory Sequential Design)

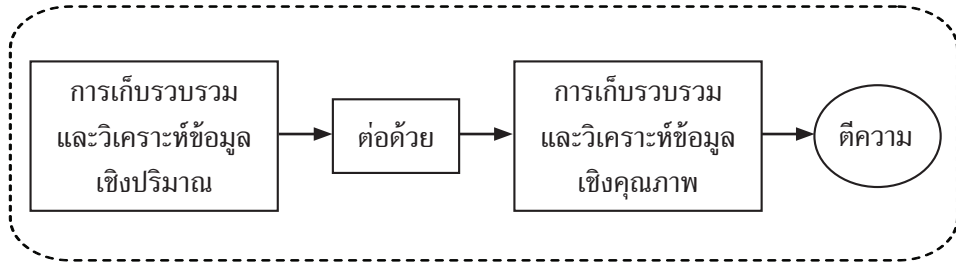
(3) แบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงสำรวจ (The Exploratory Sequential Design)

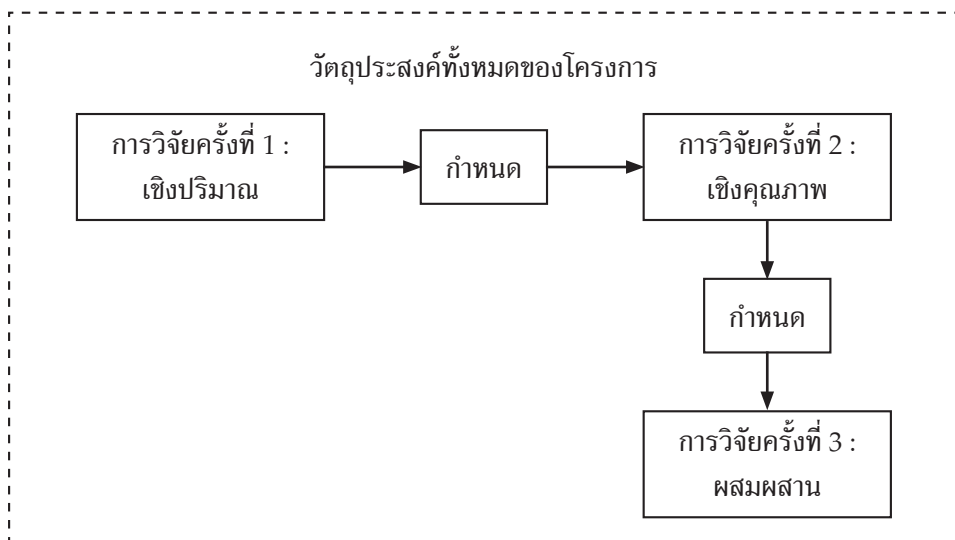
(4) แบบวิจัยโดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยให้ความสำคัญกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นหลัก (The Embedded Design)

(5) แบบวิจัยแบบเน้นการปฏิรูป (The Transformative Design)

(6) แบบวิจัยแบบหลายขั้นตอน (The Multiphase Design)

รูปที่ 1 การออกแบบวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ 6 รูปแบบ

ที่มา : Creswell and Plano Clark, 2011 : 69

บทสรุป

แบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการทั้ง 6 รูปแบบ ที่กล่าวถึงในบทความนี้เป็นแนวคิดของ (Creswell and Plano Clark, 2011) ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของ (Teddlie and Tashakkori, 2009) ที่ว่าการออกแบบวิจัยแบบผสมผสานวิธีการประกอบไปด้วยการใช้ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodological Approaches) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และมีการวิจัยมากกว่าหนึ่งช่วง (More Than One Strand) โดยในแต่ละช่วง

ของการวิจัยประกอบไปด้วยขั้นตอนของการกำหนดความคิดรวบยอด (Conceptualization Stage) ขั้นตอนวิธีวิทยาการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล (Methodological/Analytical Stage) และขั้นตอนการอนุมานหรือสรุปผล (Inferential Stage) ซึ่งในท้ายที่สุดจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมาบูรณาการไปสู่การสรุปผลหรือการอนุมานแบบอภิมาน (A Meta - inference)

ถึงแม้ว่าการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการจะยังไม่เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการอันเนื่องมาจากการวิจัยรูปแบบนี้เพิ่งถือกำเนิดและพัฒนาขึ้นมาเป็นชุมชนนักวิจัยในกลุ่มที่สาม (Third Research Community) นอกเหนือไปจากการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งถือเป็นกลุ่มแรกและการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งถือเป็นกลุ่มที่สองโดยยืนยันได้จากผลการสังเคราะห์บทความวิจัยสาขาธุรกิจและการจัดการของ (Cameron and Molina - Azorin, 2011) ที่พบว่ามีความวิจัยเพียง 14 % ที่ใช้แบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ ส่วนที่เหลือ 76 % เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และ 10 % เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงผลการวิเคราะห์เนื้อหาของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารด้านการตลาดของ (Harrison and Reilly, 2011) จำนวนทั้งสิ้น 2,166 บทความ มีเพียง 43 บทความเท่านั้นที่เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการ โดยเป็นแบบวิจัยแบบลำดับขั้นเชิงอธิบายหรือเชิงสำรวจ 34 บทความ แบบวิจัยแบบคู่ขนานเข้าหากัน 8 บทความ และแบบวิจัยแบบหลายขั้นตอน 1 บทความ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการวิจัยในอนาคตน่าจะตกอยู่ภายใต้กระแสของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะการวิจัยรูปแบบนี้เป็นแบบของการวิจัยที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทั้งสองวิธีการมาผสมผสานกัน เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันความถูกต้องของผลการวิจัยทั้งหมดซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัญหาการวิจัยได้ดีกว่าการใช้วิธีวิทยาและวิธีการวิจัยอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้กระบวนทัศน์หลักที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงของการวิจัยแบบผสมผสานวิธีการที่มุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ความจริงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงยังสอดคล้องกับโจทย์การวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันอีกด้วย

บรรณานุกรม

- แววดาว พรหมเสน. (2554). การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research and Quantitative Research). วารสาร มทร.อีสาน. 4(1), 95 - 102.
- Cameron, Roslyn and Molina-Azorin, Jose F. (2011). The Acceptance of Mixed Methods in Business and Management Research. *International Journal of Organizational Analysis*. 19(3), 256 - 270.
- Collins, Kathleen MT and O’Cathain, Alicia. (2009). Ten Point about Mixed Methods Research to be Considered by the Novice Researcher. *International Journal of Multiple Research Approaches*. 3(1), 2 - 7.
- Creswell, John W. (2003). *Research Design : Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods*. 2nd ed. Thousand Oaks, California : Sage.
- Creswell, John W. and Plano Clark, Vicki L. (2007). *Design and Conducting Mixed Methods Research*. London : Sage.
- Creswell, John W. and Plano Clark, Vicki L. (2011). *Design and Conducting Mixed Methods Research*. 2nd ed. Thousand Oaks, California : Sage.
- Harrison, Robert L. and Reilly, Timothy M. (2011). Mixed Methods Designs in Marketing Research. *Qualitative Market Research : An International Journal*. 14 (1), 7 - 26.

- Hesse - Biber, Sharlene Nagy. (2010). *Mixed Methods Research : Merging Theory with Practice*. New York : The Guilford Press.
- Johnson, Burke. (2010). *Educational Research : Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. 4th ed. Thousand Oaks, California : Sage.
- Johnson, Burke. (2010). *Educational Research : Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. 4th ed. Thousand Oaks, California : Sage.
- Teddlie, Charles and Tashakkori, Abbas. (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*. Thousand Oaks, California : Sage.
- Teddlie, Charles and Tashakkori, Abbas. (2009). *Foundations of Mixed Methods Research : Integrating Quantitative and Qualitative Approaches in the Social and Behavioral Sciences*. Los Angeles : Sage.